

C

LUIS LANDERO

CHITARISTUL

Traducere din limba spaniolă și note de
Cătălina Iliescu Gheorghiu

EDITURA ALLFA

EL GUITARRISTA

Luis Landero

Copyright © Luis Landero, 2002

First published in Spanish language by Tusquets Editores, Barcelona, 2002.

This edition published by arrangement with Tusquets Editores
and Agenția Literară Livia Stoia.

CHITARISTUL

Luis Landero

Copyright © 2012 Editura **ALLFA**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României LANDERO, LUIS

Chitaristul / Luis Landero; trad.: Cătălina Iliescu
Gheorghiu. – București: ALLFA, 2012
ISBN 978-973-724-413-0

I. Iliescu Gheorghiu, Cătălina (trad.)

821.134.2-31=135.1

Toate drepturile rezervate Editurii **ALLFA**.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată
fără permisiunea scrisă a Editurii **ALLFA**.

Drepturile de distribuție în străinătate aparțin în exclusivitate editurii.

All rights reserved. The distribution of this book outside
Romania, without the written permission of **ALLFA**,
is strictly prohibited.

Copyright © 2012 by **ALLFA**.

Editura **ALLFA**: Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,
sector 6, cod 060512 – București
Tel.: 021 402 26 00
Fax: 021 402 26 10

Distribuție: Tel.: 021 402 26 30; 021 402 26 33

Comenzi: comenzi@all.ro
www.all.ro

Redactare: Crenguța Năpristoc

Tehnoredactare: Liviu Stoica

Corectură: Elena Georgescu

Design copertă: Alexandru Novac

I

1.

Cu foarte multă vreme în urmă (când nici prin gând nu-mi trecea că am să ajung vreodată scriitor) am fost chitarist, iar cu și mai multă vreme în urmă am lucrat ca ucenic într-un atelier mecanic; în atelier se cobora pe o rampă în spirală, și chiar din prima clipă am avut senzația unei căderi în capcana leului-furnicilor, o larvă dintr-o specie care seamănă cu căpușa sau cu păianjenul și care locuiește sub pământ, la marginea drumurilor, unde își sapă niște conuri de nisip foarte bine cernut și granulat, pe a căror pantă alunecă fără scăpare victimele, și cu cât se zbat ele mai tare să scape, cu atât alunecă mai mult și se străduiesc să fugă. Între timp, leul-furnicilor, sub pământ, unde stă el ascuns, fără nicio grabă, fără nicio jenă și fără să apară nicicând la locul faptei, nu face altceva decât să aștepte momentul în care își va arăta ghearele și va pune stăpânire pe prada deja extenuată și învinsă, târând-o cu el către vizuina lui tenebroasă. Iar povestea se sfârșește aici.

La asta m-am gândit în prima zi când am ajuns la atelier și m-am adâncit în măruntaiele lui, că sunt prins într-o capcană din care nu voi mai putea ieși niciodată. În rest, îmi amintesc că pe vremea aia mă sculam îngrozitor de devreme, că aveam unghiile mereu murdare, cu resturi de grăsime deja închistată, crăpate și roase din pricina sculelor sau a substanțelor corozive, și că părul și mâinile, oricât mi le-aș fi spălat, frecat sau parfumat, îmi miroseau fără scăpare a ulei, a călți, a motorină, a cauciuc ars. Cu asemenea miasme traversam eu Madridul de atunci, mereu grăbit și mereu cât pe ce să întârzii pretutindeni.

Fiindcă nu aveam timp să ajung acasă la masă, mama îmi punea prânzul într-un sufertaș de aluminiu și uite așa, cu sufertașul, cărțile și caietele, toate aceste lucruri făcând parte din același set unsuros și contaminat de mirosul de atelier, mă grăbeam la căderea nopții să ajung la timp la o școală serală aflată într-un pasaj din apropiere de Gran Vía. Școala ocupa etajul al cincilea al unei clădiri fără lift și acolo se predau o grămadă de materii de liceu desperecheate, pe lângă dactilografie și contabilitate, astfel încât, când în sfârșit ajungeam și eu acasă, era de-acum foarte târziu, străzile erau pustii și întunecoase, iar eu mergeam cu pas grăbit și uneori îmi auzeam ecoul pașilor răsunând în depărtare, într-o dimensiune ireală, și mereu cu un ritm întetit, ca și cum noaptea ar fi fost o gură de canal care mă absorbea împreună cu ultimele reziduuri ale zilei, din ce în ce mai grabnic, pentru că mai aveam încă de ordonat și de trecut pe curat notițele, de făcut lecțiile și de învățat, întâi la bucătărie, în timp ce înghițeam mâncarea călduță lăsată de mama în cuptor, iar apoi întins în pat, la lumina lămpii, luptându-mă să nu cad pradă oboselii și somnului.

Dacă era luni sau joi, mai apucam să ascult la radio o emisiune pe care o transmiteau după miezul nopții și în care niște voci calde recitau șoptit poeme. Voci care păreau să-ți vorbească din interiorul propriei conștiințe și care pronunțau atât de bine silabele, ca și cum ar fi despicat semnificația fiecărui cuvânt, voci care se cerneau și peste momentele de tăcere, umplându-le și pe acestea de un al doilea înțeles. Erau poeme triste și aveau ilustrație muzicală, și ea tot tristă. Și cu cât erau mai triste, cu atât îmi plăceau și mă consolau mai mult și îmi umpleau sufletul de mândrie, de dramatism, de noblețe. În liniștea nopții, cuvintele ascultate în întuneric păreau să se purifice și să mă purifice și pe mine de toate mizeriile zilei. Uneori mai citeam câte un roman – *Ce verde era valea mea*, *Egipteanul*, *Contele de Monte-Cristo* –, dar numai o pagină sau două, fiindcă mă fura somnul. Și, după socotelile mele, nici nu adormeam bine, că auzeam ca un vacarm șoapta grabnică a mamei: „Emil, Emil! Scularea! Hai, grăbește-te, că-ntârzii!”

Așa era viața mea pe atunci. Și, de parcă n-ar fi fost de ajuns, sâmbetele și duminicile erau și ele contaminate de muncă. Tre-

buia să rezolv, de pildă, tot felul de sarcini date de mama. Mama era croitoreasă și lucra pe cont propriu. Modifica tot felul de articole de îmbrăcăminte uzate, sacouri, pantaloni, jerseuri, paltoane, uniforme militare, sutane, rochii de mireasă și de prima comuniune¹, iar o dată s-a nimerit să primească un costum de toreador. Le lărgea, le micșora, le întorcea pe dos, le transforma, le scotea ca noi. Dintr-o capă făcea o fustă și o bluză, și încă îi rămânea ceva material din care, înnădindu-l cu alte bucăți de material rămase, confecționa o eșarfă sau o vestă. La sfârșit de săptămână eu trebuia să înmânez sau să adun articolele, uneori din cartiere mărginașe, sau să merg la depozitele en gros să cumpăr lână, stofe, nasturi, fermoare. Mă mai folosea și ca etalon sau manechin, ca să ia măsurii, așa că mă îmbrăca în judecător, ginere, popă ori locotenent.

O mai ajutam și la deșirat sculuri. Există o sincronizare perfectă între noi. Eu țineam sculul întins între cele două încheieturi, cu mâinile depărtate, și le mișcam pe măsură ce ea făcea ghemul. „Dormi?“ „Nu.“ „La ce te gândești?“ „La nimic.“ „Spui mereu același lucru.“ „Fiindcă nu mă gândesc la nimic.“ „Ar trebui să te gândești cum să dormi mai puțin și să-nveți mai mult.“ „Învăț cât pot.“ „Și să te gândești la viitor, că te porți de parcă viitorul n-o să vină niciodată. Uită-te la mânecile puloverului: sunt murdare și lăbărțate, la fel și gulerul de la cămașă. Ești tare dezordonat, Emil, și dac-o s-o ții tot așa, n-o să ajungi nicăieri!“ Eu legănam sculul și ațipeam, hipnotizat de fir. „Nu te-ai gândit încă ce vrei să te faci când o să termini școala?“ „Habar n-am.“ „Niciodată nu știi nimic! Poți să ajungi maistru mecanic. E o meserie bună. M-auzi? Nu cumva ai adormit din nou?“ „Nu.“ „Of, Doamne, de unde oi fi moștenit somnul ăsta la orice oră din zi și din noapte?“

Apoi tăcea îndelung. Uneori însă buzele îi tremurau ușor, fiindcă se gândea la ceva și gândul îi ajungea pe buze, dorind să se transforme imediat în cuvinte. „Și după ce termini liceul, poți să cauți un post de funcționar la bancă sau la vreo firmă.

¹ Prima comuniune, la catolici, este prima împărtășanie. O primesc copiii între opt și zece ani, în cadrul unei ceremonii.

Nu ți-ar plăcea să fii un bărbat cizelat ca don Claudio, să mergi la serviciu cu sacou și cravată, să ai mâinile întotdeauna curate și să fii întotdeauna frumos pieptănat? La cât ești de frumos, toate fetele s-ar îndrăgosti de tine. Încă nu ți-au spus cât ești de frumos?“ De acum, tonul ei era glumeț și aluziv. „Ți-au spus?“ „Nu.“ „Lasă, c-o să-ți spună ele!“ Eu nu îndrăzneam să o privesc în ochi, iar dacă mă privea ea, mă ascundeam în spatele sculului, cu privirea în pământ. După care o ridicam, ca s-o observ printre ițe. Agitația mâinilor imprima totodată un ritm imperceptibil și șoldurilor ei.

Mama era frumoasă în felul ei. Frumoasă când voia, sau când frumusețea venea să o viziteze, ca inspirația pe poeți sau revelațiile sacre pe sfinți. Uneori o vedeai căzută pe gânduri, și toată ființa ei începea să se schimbe și să strălucească fermecător, total de nebănuit cu doar câteva clipe în urmă. Dacă cineva o privea în acel moment și o scotea din lumea ei, se îmbujora ca o adolescentă. Totul era însă trecător. Îndată, un suspin de dezamăgire se înălța din străfunduri, sfâșiind tensiunea reveriei, și, până să te dezmeticești, își recupera frumusețea zilnică și felul său obișnuit de a fi.

„Nu zici nimic?“ „Păi, ce să zic?“ „În sfârșit, om trăi și om vedea!“ Și din nou tăceam și urmăream acel du-te-vino al firului, până la un moment dat liber, apoi capturat de ghem, și întreaga imagine îmi amintea de subiectul vieții mele. Măine sau poimăine va fi luni, iar eu va trebui să mă scol din nou în zori, să alerg către atelier, să mă grăbesc spre școală și seara târziu să ajung acasă, să învăț un timp la lumina lămpii și, fără să reușesc să fac niciun popas, să închid ochii și să mă cufund în somn, sub amenințarea vocii grabnice a mamei îndreptându-se deja către mine: „Scularea, Emil! Hai, grăbește-te, că-ntârzi!“

Și asta se întâmpla zi de zi și lună de lună. Așadar, pe mine mă urmărea peste tot un somn cumplit, un somn deja cronic, și atât de bolnăvicios, că uneori mă cufundam și mă cuibăream în el ca într-un abis primitiv, fiindcă părea într-adevăr făcut din puf călduț sau din lână proaspăt tunsă, și acolo zgomotele lumești, oricât de ostile ar fi fost, răsunau atât de lin și de împăciuitor, ca un zumzet de albine într-o după-amiază de vară. Și nu știu

cum se face că după atâta deșteptat în zori și culcat în preajma lor, după atâta alergătură, am atins și performanța de a adormi pe jumătate la orice oră și oriunde și de a trăi, prin urmare, pe marginea realității. Am învățat, spre exemplu, să închid un ochi sau să mi-l acopăr cu mâna; într-un soi de transă de mare gânditor, reușeam să adorm cu partea respectivă a corpului, în timp ce rămâneam treaz și la pândă cu cealaltă parte și celălalt ochi. Uneori nici nu-mi mai dădeam bine seama dacă într-adevăr vedeam lucrurile doar cu un ochi sau, dimpotrivă, le zăream ca prin vis ori mi le imaginam cu celălalt ochi. Mi se întâmpla același lucru cu urechea și chiar și cu mintea. Alteori îmi lăsam țigara în colțul gurii sau o țineam cu mâna în dreptul buzelor, ca fumul să-mi acopere ochiul care pleca la culcare. Se mai întâmpla să-l închid pe jumătate, ca și cum aș fi ochit vreo țintă sau aș fi vrut să înțeleg și să pătrund mai bine ceea ce priveam sau ascultam în clipa aceea. Și întotdeauna îl acopeream pe stângul și-l lăsam de veghe pe dreptul. Nu știu de ce, dar așa se întâmpla mereu.

2.

„Scularea, Emil! Hai, grăbește-te, că-ntârzii!“

Mă sculam, mă îmbrăcam pe băjbăite, mă spălam pe față, mâncam ceva în bucătărie, în picioare, pe jumătate adormit, în timp ce mama îmi dădea sfaturi cum să-mi folosesc mai bine ziua, după care puneam mâna pe sufertaș, pe cărți, pe caiete, ieșeam în stradă și o luam spre atelier. În timpul iernii, înainte să răsară soarele, orașul era doar un zgomot în creștere, îndepărtat și amenințător. Un cataclism ce se forma în depărtare. Claxoanele gunoierilor, pasajele adânci și sumbre, geamurile acoperite de chiciură, siluetele cenușii plutind printre zdrențe de ceață, tramvaiele care se iveau din fundul străzilor ca niște corăbii-fantomă, oamenii pe jumătate adormiți și frig, mult frig, un frig cenușiu care-ți mușca din urechi, îți îngheța plămâni și-ți ajungea până la oase. Eu purtam pe atunci o scurtă îmblănită, de om în toată firea, de care făcuse rost mama, cumpărată, după spusele ei, de ocazie,

deși știam foarte bine că era a unuia care murise, iar corpolența, mersul omului ăluia și chiar unele trăsături de caracter rămăseseră impregnate în acea scurtă, așa încât părea că stafia răposatului mă însoțește pretutindeni. Iată-mă așadar îndreptându-mă către atelier, cu stafia după mine.

Atelierul nu se afla nici departe, nici aproape de casă, și asta era prima problemă insolubilă a zilei. Era prea aproape și peste mână ca să iau autobuzul sau metroul, și era prea departe ca să merg pe jos. Așa că până la urmă preferam s-o iau pe jos, însă pe scurtături, traversând maidane și dâmburi pe care le suiam luându-mi avânt și le coboram în hopuri, tot încercând să frânez, îmbrățișându-mi efectele personale. De pe înălțimi se întrezăreau în adâncurile ceții aureolele vagi ale farurilor de automobil, care veneau și treceau. În rest, nu era decât pământ roșu, tare și descărnat, brăzdat de albiile de torente, iar din loc în loc răsăreau niște tulpini de păducel împodobite cu mucegai. Sau vreo capră care ronțăia hârtii sau ciugulea printre cioburi de sticlă glasate cu rouă.

Mai încolo se iveau niște copaci din bruma cețoasă și mă întâmpinau alcătuiind o mică pădurice care mă invita s-o străbat. Însă eu o ocoleam în ultimul moment, traversam o autostradă și ajungeam la un câmp foarte întins, pe care se găsea un teren de fotbal cu cele două porți și plase, cu diviziunile de rigoare și liniile sale de var. Acolo găseai întotdeauna, indiferent de oră și de vreme, oameni care jucau. Și chiar și spectatori care urmăreau jocul îngrămădiți pe margini, făcând galerie sau huiduind, cu strigăte ce se auzeau de departe. În zilele în care se lăsa o ceață deasă, zile murdare de brumă în care soarele nu putea să-și facă apariția, jocul în ansamblu nici nu se distingea, ci doar unele pase izolate, de cele mai multe ori nerelevante. Uneori puteai cuprinde cu privirea doar o zonă a terenului, unde mingea apărea doar din când în când, și trebuia să te iei după strigăte și vociferări ca să înțelegi mersul meciului. Dar parcă nu-i păsa nimănui. La început, credeam că e vorba de muncitori și funcționarași care lucrau prin împrejurimi și încercau să scoată măcar un meci amical de pe urma deșteptării cu noaptea-n cap. Unii dintre jucători erau trecuți de treizeci și chiar de patruzeci de ani. Ba mai era și câte un moșuleț care se făcea că începe o cursă ce nu continua

niciodată, simula demarcări, se lamenta, scuipa mult, corecta poziția altora și, în felul lui, părea neistovit. Eu obișnuiam să mă opresc un moment, cât să trag o țigară și să-i văd cum joacă. „E vorba de vreo competiție?” am întrebat odată. „Ce vrei să zici? E Liga Oficială a Întreprinderilor Mici și Mijlocii!” mi s-a răspuns pe un ton scandalizat.

Când se termina acel maidan începeau din nou străzile și, deși totul continua să fie cenușiu, din când în când apărea câte o pată de culoare, ici și colo. Un ghiveci, o bluză întinsă la uscat, un loc viran îngrădit, printre crăpăturile gardului o oază de toamnă. În felul acesta decurgeau acei zori invernali, cu două, trei pete de culoare pe un fond zgomotos de ceață.

Mai încolo traversam o piață. Doi polițiști înfolfiți în uniforme și în hainele îmblănite, ca doi urși la hibernat, ilustrau riscurile aceluia spațiu deschis. Acolo era o biserică. Treceam prin fața ei cu ochii închiși și spuneam o rugăciune, fără să mă opresc, încetinind pasul, cu brațele înțepenite și zgribulit. Ochii scrutători ai polițiștilor, aerul înghețat în ceafă și descântecul implorării mă făceau să plutesc pentru o clipă între neguri. Pe vremea aceea deja nu mai credeam în Dumnezeu. Cândva crezusem, chiar foarte mult, și simțisem amețeala pe care ți-o provoacă credința în lucrurile imense, clipele de abandon în fața unei dorințe infinite care părea să se împlinească, însă într-o bună zi m-am trezit fără credință, așa, pur și simplu, de parcă Dumnezeu fusese un vis. Fără remușcări, fără durere, fără nostalgie. Și totuși, când treceam, lăsam în urmă o rugămintă: „Doamne, ajută-mă în viață, ai grijă de mine și de lucrurile mele, ferește-mă de dușmani, dă-mi sănătate și putere și fă o minune sau fă orice ca să nu mai trebuiască să mă scol cu noaptea-n cap și să merg atâta pe jos, să tremur de frig și de somn! Fă minunea, Doamne, arată-mi puterea Ta, iar eu voi crede din nou în Tine, de data asta pentru totdeauna!”

Cam asta era rugăciunea mea. Și într-o zi Dumnezeu a ascultat-o, fiindcă, tocmai când să ajung la atelier, am rămas împietrit văzând că atelierul dispăruse și că-n locul lui era acum o lăptărie. Pe una dintre ferestre se vedea un staul cu un șir de vaci, iar lângă ele se găsea teigheaua de marmură cu urcioarele și cânilor

de metal pentru măsurat laptele. O femeie cu un șorț de piele alb zâmbea și servea clienții. Șorțul era festonat cu mai multe straturi de tifon, iar zâmbetul ei evoca o scenă idilică, în timp ce recipientele de lapte se ciocneau, făcând un zgomot îngeresc. Totul părea a se găsi într-o atmosferă de bunăstare generală, iar eu nu mai puteam de bucurie și eram pe punctul de a face stânga împrejur și a o lua la fugă spre casă, să-i povestesc mamei că atelierul dispăruse în timpul nopții, că se sfârșise o dată pentru totdeauna cu atelierul, cu trezitul în zori, cu mirosul de ulei ars, când dintr-odată mi s-a deșteptat ochiul stâng și am înțeles că greșisem strada și că totul fusese de fapt o neînțelegere. Totuși, pentru o clipă simțisem că plutesc, pierdut într-o lume absurdă, în care nimeni nu-mi cerea socoteală și unde singura mea preocupare era să fiu fericit, fără trudă ori vină.

Din ziua aceea nu m-am mai rugat. Treceam prin fața bisericii fără să ridic privirea, ca un amant disprețuit, și puțin mai târziu ajungeam la destinație. Și, desigur, atelierul era la locul lui și în văzul tuturor. Coboram pe rampă și acolo, înainte de a se lumina de tot, se sfârșea încă o zi promițătoare. Așadar, vedeam soarele numai când ieșeam toți la poartă să mâncăm, sau în unele momente de respiro de la sfârșitul săptămânii, și deci mi-era un dor cumplit de lumină, de timp liber, de aer curat, de spații dilatate și de orizonturi nesfârșite. Uneori, în timp ce coboram, îmi veneau în minte toate câte viețuiesc și străbat cu bucurie lumea-n lung și-n lat, apele râurilor, căările care vin și se duc prin câmpii descălcind distanțele, norii, hoinarii, insectele, vântul.

La atelier însă totul era impur și oprimant, luminile mereu murdare, penumbrele slinoase, mirosurile, canalele de revizie, veceul, biroul lui don Osorio – șeful –, atmosfera ostilă pe care o simțeau în vestiar puțin înainte de a bate ceasul opt. Acolo liniștea era densă și părea să ascundă un avertisment. Există un soi de afirmare a virilității în indiferența ușor ostentativă pe care fiecare o arăta față de goliciunea proprie și a celorlalți. Era probabil un fel de scrupulozitate masculină care nu permitea ca vreo trăsătură feminină sau ambiguă să violeze acel teritoriu al bărbaților dintr-o bucată. Lumina neoanelor reflectată pe pereții albi de faianță și pe metalul dulapurilor era crudă, și tot crud

era și mirosul de carne a cărei toaletă fusese făcută în grabă, în zori, drept care păstra resturi de murdărie ce conviețuiau, într-o sinteză cât se poate de problematică, cu resturile de săpun prost clătit. Eu mă rușinam de goliciunea mea și mă grăbeam să mă dezbrac și să mă înfund în salopetă, cocoșat și ascuns după ușa dulapului. Eram primul care termina, iar Mario, și el tot ucenic, era mereu ultimul, rămânând în chiloți, cu țigara fumegând între buze, aranjându-și cu mare grijă hainele de stradă, ca și cum ar fi oficiat vreo ceremonie, până în ultima clipă, când suna sone-ria. Se auzeau atunci uși metalice trântite, apoi zgomotul surd al lacătelor și fiecare părăsea vestiarul, îndreptându-se către locul său din atelier.

Astfel începea o zi care era mereu aceeași. Un timp extenuant și aproape fără răgaz, care urma să se verse ca printr-un canal de scurgere în adâncimile nopții. Eu trăgeam adânc aer în piept înainte să ies din vestiar, luam o gură de aer acru, savurând astfel din plin certitudinea că mă aflu prins fără scăpare în capcana leului-furnicilor.

3.

Într-o seară (și cred că de fapt aici începe cu adevărat povestea asta) am înțeles în sfârșit, o dată pentru totdeauna, cam ce fel de afacere mai este și viața asta. Eram la școală, la etajul cinci al aceluși imobil lugubru, în timpul orei de filosofie. Profesorul era un tip ciudat. Îi plăcea, de pildă, să deschidă geamul care dădea în curtea interioară, să se așeze pe pervaz și să predea lecția de acolo, în timp ce se legăna deasupra abisului. „Filosoful trebuie să riște și să se expună ca bunii toreadori“, spunea în glumă. Într-o zi ne-a explicat că astfel voia să ne sugereze că a gândi presupune întotdeauna un risc și că cel mai bun loc pentru a filosofa este exact hotarul între lumină și tenebre, în acel clarobscur unde totul e incert, chiar pe marginea abisului, între stabil și precar, acolo unde cuvintele se bulucesc dintr-odată, prefigurează

o construcție limpede și cad apoi în uitare. „Abisul este agora timpurilor noastre“, spunea în timp ce se legăna pe pervaz.

Are să cadă, mai devreme sau mai târziu are să cadă, mă gândeam eu văzându-i riscantele avânturi de funambul. Era ușor cocoșat, dar foarte agil, și avea ceva de spadasin. Suferea probabil de un început de paralizie facială, fiindcă saliva i se revărsa pe buze și foarte des trebuia să o înghită dintr-o sorbitură. Uneori sorbitura întârzia și atunci firicelele de salivă se strângeau, formând o pânză de păianjen, iar când vorbea, îi mai rămânea câte un cuvânt prizonier acolo, se zbătea câteva clipe, rămas în urmă față de celelalte, fără să reușească să se incorporeze întru totul în discurs. Uneori îl vedeam mergând grăbit pe stradă: pășea cumva în bie, dând impresia că înoată furios cu un umăr și avansează pe brânci în ape furtunoase. Purta mereu un costum maro cu vestă și o fundă neagră de atlas în loc de cravată. Cu înfățișarea lui învechită, ponosită și lălâie, cu umerii și reverele presărate cu mătreață și coji de piele uscată, cu mersul mereu împiedicat și aerul unui om ocupat, părea că împarte la tot pasul flamuri de demnitate, dar și de dispreț și batjocură.

În seara aceea ținea un curs despre filosofii presocratici, în timp ce se legăna pe marginea ferestrei care dădea în curtea interioară. Era foarte târziu, ultima oră din ziua aceea, iar mie mi se cam amestecau somnul cu foamea și începusem să aud zumzet de albine roind și roind în jurul stării mele de veghe. Cuvintele profesorului parcă veneau de foarte departe, transformându-se la un moment dat într-un straniu ritual tribal. Îmi miroseam mâinile foarte des, pe rând, apoi pe amândouă deodată, ca și cum a treia oară ar fi confirmat o premoniție. Acolo găseam, insuportabil și inconfundabil, mirosul care definea viața mea pe atunci.

„Cei ce dorm“, spunea (și, într-adevăr, unii dintre noi dormitau, din cauza orelor târzii, dar și a plictiselii, iar eu, pe de altă parte, luam notițe cu ochiul drept, în timp ce dormeam cu stângul), „sunt și ei făuritori și complici ai lucrurilor ce se petrec în lume. Cei ce dorm strălucesc printre morți, dar sunt mai mult ca oricând expuși adversităților, fiindcă ora somnului este cea aleasă de zei pentru a țese firele acestor vieți dezarmate și a le prinde în plasa unui destin care, urmând însemnul zeilor, va fi

de asemenea nefast. Căci așa a fost de la bun început și așa va continua să fie până la sfârșitul veacurilor.“

În curtea interioară aproape toate luminile locuințelor se stinseseră și din îndepărtatul vacarm al orașului nu mai rămăseseră decât mici scânteii. Pauza destul de lungă din discursul pe care îl ascultam mi s-a părut ca o autostradă pe care motocicletă ce tocmai apăruse în acel moment se tot ducea cu viteză maximă, până se pierdea de tot în zare. Colegul meu de bancă nu mai lua notițe, ci mâzgălea niște figuri geometrice pe la colțurile paginii. Explicația nu era ușor de urmărit. Profesorul zicea ceva, cum că zeii și oamenii nu se vor înțelege niciodată, căci, așa cum omul tânjește după nemurire, zeii suferă de nostalgia și dorința zadarnică a efemerității, a riscului, și de aceea își invidiază creaturile și se bucură să le deruteze și să le provoace suferință.

Termină fraza cu o sorbitură și de acolo lecția începuse să o ia razna, discursul căpătând un ton rănit și personal. Începu prin a-l cita pe Schopenhauer și a se lamenta de mizeriile vieții, de faptul că viața e o afacere care nu-și acoperă cheltuielile, fiindcă niciodată răsplata obținută nu corespunde strădaniei și neliniștii pe care omul le investește în propria-i existență. Omul sau orice animal. Și dădu de exemplu cârțița, a cărei viață se scurge în timp ce ea sapă și sapă la galerii, fără alt câștig decât hrănirea și împerecherea, și deci perpetuarea aceluia destin mizerabil. Pentru o clipă mi s-a părut că e pe punctul de a izbucni în plâns, dar nu de-adevăratelea, ci numai pentru a face o demonstrație didactică și tehnică a plânsului.

„Nimeni nu merită să fie uitat“, spuse, vorbind mai mult pentru el decât pentru noi, și, în timp ce vorbea, își umezea buzele într-un fel care te ducea cu gândul la o vacă, „nimeni nu ar trebui să moară vreodată definitiv și pentru vecie. Ne consumăm porția de iluzii tinerești pe drum, iar acum, după festin, ne trezim din nou dornici să luăm parte la banchet. Am vrea să murim, dar nu de tot: am vrea ca moartea să adauge la banchetul ființei desertul și conversația și șnapsul și jocurile de cărți ale despărțirilor lente și interminabile. Am vrea ca sfârșitul să însemne de fapt a continua încă un pic; am vrea ca la sosirea iernii totul să se sfârșească, pentru ca la primăvară să putem debuta cu noutatea

de a nu mai fi. Așa încât începutul și sfârșitul să poată prezida viața cu rolurile inversate.“

Și atunci începu să se legene pe pervaz, afișând o expresie vi-sătoare, și să spună cu un ton pe jumătate zeflemist și pe jumă-tate tragic că, din penurie de zei, gloria postumă, primăvara perenă ar trebui gestionate de state, așa cum se întâmplă cu sănătatea sau cu pensiile. Eu nu auzisem niciodată acest cuvânt, „perenă“. Îi scrisei într-un colț și continuai să iau notițe. „Bunăoară, ca exemplu cu care am putea ilustra ceea ce vă spuneam înainte, iată cazul lui Empedocle, care a lăsat posterității o sanda de bronz și zvonul legendar al unor cuvinte înțelepte. Însă cu oamenii ca mine, cu aceste vieți ce s-au destrămat la jumătatea perioadei de funcționare, oameni care poartă și ei încălțări și se exprimă cu înțelepciune, oare ce se întâmplă cu acești oameni o dată cu trecerea timpului? Ce ne așteaptă în schimbul promisiunilor și premiilor, ce altceva decât moartea și, în urma ei, uitarea?“ Eu scriam pe fugă și nu înțelegeam prea bine încotro se îndrepta discursul. „Pentru că suntem efemeri, suntem sorbirea proas-pătă ce doarme pură deasupra mълului care urmează să ne bea. Suntem efemeri, iar cuvintele cele mai frumoase se infectează și se pervertesc din clipa în care ne ies din gură. Sărutările cele mai devotate dobândesc gustul amar al mortalității. Convingerile devin manii, elocvența sfârșește în bълbălială, erudiția, în pură nervozitate. Ca și remaieza, pe măsură ce ne perfecționăm simțul artistic, pierdem din facultăți. Sfărșim înțelepți și orbi, precum Oedip. În cel mai bun caz, ăsta-i destinul care ne așteaptă.“

Are să cadă, mă gândeam eu văzându-l cum se leagănă pe pervaz, înainte și înapoi, savurând propria dizertație, cu gura plină de pânze de păianjen, înainte și înapoi, iar acest du-te-vino mă hipnotiza și mă legăna în somn și uneori cuvintele ajungeau până la mine transformate în muzică sau într-o declamație de operă bufă. Era nedrept să se piardă între deșeurile veacurilor atâtea fapte modeste, dar memorabile în felul lor. Cine oare nu a rostit de-a lungul anilor o frază frumoasă, oricât de cenușie ar fi fost existența sa? Cine oare n-a compus, fluierând într-o doară, într-o bună dimineață, o baladă plină de tristețe? Cine oare n-a simțit gustul eternității ascultând o privighetoare? Cine nu-și

amintește de vremea în care disprețuia iasomia și iasomia îl urmărea, rănită în sentimente, cu mirosul ei îmbătător? Și cine, în cele din urmă, n-a fost autorul unei fapte nobile sau mășave pentru care să merite o schiță de-o clipă, trăsătura unui penel, fie ea chiar cenușie, care să păstreze ceea ce fiecare posedă unic și irepetabil? „Baladă“, „mârșav“ scrisesem pe margine. „Așa că învățați să vă observați aproapele cu compasiune și cu o privire atentă: asta este lecția pe care v-o ofer azi. Doar atât: privirea ca mântuire. Vedeți totul și auziți totul și salvați cel puțin o frază, un miros, un gest, ceea ce tumultul vieții vă îngăduie în trecerea voastră. Fiindcă atunci când murim, mor cu fiecare dintre noi și imaginile ori amintirile pe care le păstrăm despre alții și de aceea, când moare cineva, împreună cu el mai mor puțin și mulți alții. Vă privesc și îmi spun: cine știe, poate că-n seara asta, cu lecția asta, ceva din mine nu se va pierde de tot...“

Făcu o pauză și din nou arboră atitudinea visătoare, iar legănarea lui deveni din ce în ce mai adâncă și temerară, tonul său, mai sărbătoresc, începând să vorbească despre democrația de dincolo de moarte, de faptul că toți oamenii ar trebui să aibă șansa lor după moarte, de fabuloasa posibilitate de a compune o Enciclopedie Universală în sensul absolut al cuvântului, o „Enciclopedie a speciei umane“, în care să fie consemnați nu numai oamenii de seamă, ci fiecare dintre cei ce trec prin lume, toate acele vieți anonime și aparent sterile, dar, cu toate astea, demne de a păstra o mică sclipire, de a dăinui în câteva rândulețe, într-o fotografie, în zvâcnirea unui semn capabil de a constitui un prinos pentru memoria infinită a speciei. O carte nesfârșită închinată salvării vieților omenești nu de foamete, războaie și boli, sau de la propria moarte, ci de acel al cincilea călăreț al Apocalipsei, cel mai rafinat în cruzime dintre toți, care nu este altul decât uitarea, „pentru ca, astfel, bufonul să poată să arunce în sfârșit clopoței și să sfârâme chitara la picioarele tiranului“; și pentru o clipă mi-a părut, cu acea expresie contrafăcută, un animal arhaic, care, pătruns dintr-odată de inspirație, devenise pe neașteptate elocvent și începuse să grăiască pe un ton ermetic de psalm.

Se apucă apoi să calculeze costul unei opere de asemenea anvergură, finanțată de stat, că asta costă atât, că aia costă atât,

apoi îl bufni râsul și o luă de la capăt cu sorbiturile, agitându-se și legănându-se ca un zănatic împins de un soi de bucurie infantilă, până când își pierdu echilibrul, făcu niște pași în gol și căzu în abis. Timp de câteva secunde, îi tot auzii hohotele îndepărtate, pe tonul lui cinic de înger rebel de operetă. Apoi răsună limpede zgomotul prăbușirii corpului inert pe sol, și în acel moment deschisei ochiul stâng, mă ridicai, gata să mă reped către fereastră, însă în același timp îi auzii vocea, de data asta fără muzică, doar textul, foarte răspicat și didactic, ca și cum ar fi deșirat un scul de cuvinte, iar eu, fără să fi apucat să mă ridic de tot în picioare, privii întâi în jur (ceilalți continuau să moșăie, scriind monoton în caiete), pe urmă, întorcându-mă, îl văzui acolo, pășind pe culoarul dintre bănci, dinspre fundul sălii, mângâindu-și cu o mână funda de atlas, iar cu degetul mare de la mâna cealaltă agățându-se de răscoiala vestei, în timp ce dicta notițele despre gândirea presocratică, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.